

Code No. 5761

SET : B

Roll No.

D. El. Ed. 2nd Year Exam., Feb./March – 2023

Pedagogy of Sanskrit Language

संस्कृत भाषा का शिक्षाशास्त्र

(Course Code : DE-211)

(Only for Re-appear Candidates)

[Evening Session]

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 35

समय : 2 घण्टे]

[अधिकतम अंक : 35

सामान्य निर्देश :—

- (i) कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में मुद्रित पृष्ठ 7 तथा प्रश्न 6 हैं।
- (ii) प्रश्न-पत्र में दाहिने हाथ की ओर दिये गये कोड नम्बर तथा सेट को छात्र उत्तर-पुस्तिका के मुख्य-पृष्ठ पर लिखें।
- (iii) कृपया प्रश्न का उत्तर लिखना शुरू करने से पहले, प्रश्न का क्रमांक अवश्य लिखें।
- (iv) उत्तर-पुस्तिका के बीच में खाली पन्ना/पन्ने न छोड़ें।
- (v) उत्तर-पुस्तिका के अतिरिक्त कोई अन्य शीट नहीं मिलेगी। अतः आवश्यकतानुसार ही लिखें और लिखा उत्तर न काटें।
- (vi) परीक्षार्थी अपना रोल नं० प्रश्न-पत्र पर अवश्य लिखें। रोल नं० के अतिरिक्त प्रश्न-पत्र पर अन्य कुछ भी न लिखें और वैकल्पिक प्रश्नों के उत्तरों पर किसी प्रकार का निशान न लगाएँ।
- (vii) कृपया प्रश्नों का उत्तर देने से पूर्व सुनिश्चित कर लें कि प्रश्न-पत्र पूर्ण व सही है, परीक्षा के उपरान्त इस सम्बन्ध में कोई दावा स्वीकार नहीं किया जायेगा।

निर्देशाः —

- (क) सर्वे प्रश्नाः अनिवार्याः सन्ति।
- (ख) लेखः सुस्पष्टः सुवाच्यश्च भवेत्।
- (ग) प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतभाषायाम् देयानि।
- (घ) प्रश्नसंख्या प्रश्नपत्रानुसारम् अवश्यमेव लेखनीया।

5761/(Set : B)

P. T. O.

भाग - 'क'

1. अधोलिखितेषु प्रश्नेषु **द्वयोः** प्रश्नयोः व्याख्या कार्या — 2 × 3 = 6
- (क) माध्यमिककक्षासु संस्कृतभाषायाः तथा च तस्याः साहित्यशिक्षणस्य अनिवार्यतायाः वर्तमानसन्दर्भे महत्त्वं प्रतिपादयत।
- (ख) पद्यशिक्षणस्य विभिन्नां सोपानानां वर्णनं कुरुत।
- (ग) संस्कृतगद्यरचनायाः महत्त्वं लिखन् विभिन्नेषु स्तरेषु गद्यशिक्षणस्य उद्देश्यं निर्धारयत।
2. अधोलिखितयोः प्रश्नयोः **एकः** प्रश्नः समाधेयः — 1 × 3 = 3
- (क) अलंकारेण कोऽभिप्रायः ? विभिन्नानाम् अलंकाराणां सोदाहरणं व्याख्या कार्या।
- (ख) छन्दसा कोऽभिप्रायः ? 'वसन्ततिलका' इत्यस्य छन्दसः सोदाहरणं व्याख्या कार्या।
3. अधोलिखितयोः प्रश्नयोः **एकः** प्रश्नः समाधेयः — 1 × 3 = 3
- (क) पाठयोजनाया कोऽभिप्रायः ? पाठयोजनायाः विभिन्नानां प्रकाराणां विवेचनं कुरुत।
- (ख) पाठप्रस्तावना कौशलस्य व्याख्या कार्या।
4. अधोलिखितयोः प्रश्नयोः **एकः** प्रश्नः समाधेयः — 1 × 3 = 3
- (क) प्राचीनमूल्यांकनविधीनां वर्णनं कुर्वन् तेषां गुणदोषान् लिखत।
- (ख) आदर्शप्रश्न-पत्रस्य विभिन्नानां सोपानानां वर्णनं कुरुत।
5. अधोलिखितयोः प्रश्नयोः **एकः** प्रश्नः समाधेयः — 1 × 5 = 5
- (क) क्रियान्वयित्वं कारकत्वम् इत्यस्य वचनस्य व्याख्यां कुर्वन् षट्कारकाणां सोदाहरणं परिचयं लिखत।
- (ख) समासस्य परिचयं लिखत् विभिन्नानां समासानां सोदाहरणं व्याख्या कार्या।

भाग - 'ख'

6. अधोलिखितानां वस्तुनिष्ठप्रश्नानाम् उत्तराणि देयानि —

15 × 1 = 15

(क) संस्कृतायोगस्य अध्यक्षः आसीत्: —

- (i) प्रो० विश्वबन्धुशास्त्री
- (ii) डॉ० राधाकृष्णनः
- (iii) डॉ० सुनीतिकुमार चटर्जी
- (iv) प्रो० आर० एन० दाण्डेकरः

(ख) 'वाक्यं रसात्मकं काव्यं' इतीयं परिभाषा काव्यस्य केन प्रदत्ता: ?

- (i) मम्मटेन
- (ii) विश्वनाथेन
- (iii) भामहेन
- (iv) कालिदासेन

(ग) छन्दोविहीनं भवति —

- (i) नाटकम्
- (ii) चम्पूकाव्यम्
- (iii) गद्यम्
- (iv) पद्यम्

(घ) 'योगस्थः कुरु कर्माणि' पद्यांशोऽयं कुतः संकलितः ?

(i) रामायणतः

(ii) दूतवाक्यात्

(iii) कादम्बरीतः

(iv) गीतायाः

(ङ) अन्यपदप्रधानोऽस्ति —

(i) बहुव्रीहिः समासः

(ii) अव्ययीभाव समासः

(iii) तत्पुरुष समासः

(iv) द्वन्द्वसमासः

(च) अधोलिखितेषु ग्रन्थेषु महर्षेः पाणिनेः ग्रन्थोऽस्ति —

(i) सिद्धान्तकौमुदी

(ii) महाभाष्यम्

(iii) काव्यप्रकाशः

(iv) अष्टाध्यायी

(छ) “मुखम् स्मृतम्” ? (रिक्तस्थानं पूरयत)।

(i) निरुक्तम्

(ii) शिक्षा

(iii) व्याकरणम्

(iv) कोऽपि न

(ज) कारकत्वम्। (रिक्तस्थानां पूरयत)।

(i) समसनम्

(ii) क्रियान्वयित्वम्

(iii) कर्तृवाच्यम्

(iv) कर्मवाच्यम्

(झ) व्याकरणशिक्षणस्य श्रेष्ठविधिः अस्ति —

(i) आगमनविधिः

(ii) प्रयोगविधिः

(iii) सहयोगविधिः

(iv) सूत्रविधिः

- (ज) शैक्षिकमूल्यांकन विधौ *नास्ति* —
- (i) मौखिक परीक्षा
 - (ii) शास्त्रार्थः
 - (iii) वस्तुगत परीक्षा
 - (iv) प्रबन्धात्मक परीक्षा
- (ट) प्राचीनमूल्यांकनविधौ मौखिकपरीक्षा आसीत् —
- (i) भाषणम्
 - (ii) शलाकापरीक्षा
 - (iii) शास्त्रार्थः
 - (iv) सर्वाः
- (ठ) भाषामूल्यांकनविधौ अस्ति/सन्ति —
- (i) रुब्रिकः
 - (ii) ऐनक्डोटलरिकार्ड
 - (iii) रेटिंगमापकम्
 - (iv) सर्वे
- (ड) आदर्शप्रश्नपत्रस्य गुणेषु अस्ति/सन्ति —
- (i) सम्पूर्णपाठ्यक्रमः
 - (ii) व्यावहारिकता
 - (iii) रोचकता
 - (iv) सर्वे

(ढ) अन्वेषणपूर्णप्रश्नकौशलस्य घटकः अस्ति/सन्ति —

- (i) अनुबोधनम्
- (ii) पुनःनिर्देशनम्
- (iii) विस्तृतसूचनाप्राप्ति
- (iv) सर्वे

(ण) पाठयोजना अस्ति/सन्ति —

- (i) एका
 - (ii) तिस्रः
 - (iii) द्वे
 - (iv) चतस्र
-